

Bibliothèque Ukrainienne Symon Petlura à Paris Українська Бібліотека імені С. Петлюри в Парижі

6, rue de Palestine - 75019 PARIS

Téléphone : (1) 42.02.29.56 - Fax : (1) 48.03.14.12

Для переказу грошей
Поштовеkonto : C.C.P. 8369 06 L Paris
6, rue de Palestine. — 75019 PARIS

Банковеkonto :
Crédit Lyonnais 134, rue de Belleville. 75020 Paris
N° 59359 H — Bibliothèque Ukrainienne S. Petlura

РІК XXXIV — ч. 55

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ГРУДЕНЬ 1992

ПОВОРОТ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В УКРАЇНУ

«ПЕТЛЮРІВСЬКІ ЧИТАННЯ»

Полтава вшанувала пам'ять Симона Петлюри

Відзначення першої річниці Незалежності України в серпні 1992 року було доброю нагодою для переведення ряду інших подій в Києві. Вони притягнули велике число членів Східної та Західної діаспори як рівнож дуже поважне число наших земляків з усіх земель України. Між тими подіями на перше місце висовується ФОРУМ Українців в дні від 21 до 23 серпня. Крім того відбулися різні конференції перед тією датою і після неї, концерти дуже високого рівня, мистецькі виставки і т. п.

Окреме місце в цих подіях зайняла стріча двох Урядів України: державного Центру з Президентом УНР в екзилі, Миколою Плавюком, на чолі і державних кругів Києва з Президентом України, Леонідом Кравчуком, Верховної Ради і Уряду. Вона відбулась у приязності делегатів форуму у Палаці «Україна» і на ній був приязний весь Дипломатичний Корпус наявний у Києві. Це була символічна передача повноважень екзильного Уряду УНР руками Миколи Плавюка у руки Леоніда Кравчука. Подія ця, під вечір 22. 08. 92, була величною, незвичайно святочною і вона увійде в нашу історію з виїняково великою вагою.

Всі ці події стояли на незвичайно високому рівні, проходили в атмосфері глибоко розуміння їхнього значення і ваги і залишать вони тривкий слід в їхніх учасників і в історії українського суспільства.

Але була ще одна подія з високим змістом і далекоїдучого значення.

Як відомо, ім'я Симона Петлюри, з яким переплетена вся наша історія від 1917 року і всі наші самостійницькі пориви до вільного й незалежного життя та вся наша історична реальність сьогодні, було глибоко приховане советським димом і наш народ в теперішній Україні майже нічого не знає про цю найбільшу Постать наших безперервних змагань від дати постанови Української Народної Республіки до недавніх днів. Тому два роки появились у Києві чи не перші рядки про С. Петлюру. Від того часу правда почала пробивати грубу кригу, але дуже поволі.

І ось, з нагоди перебігу згаданих подій в нашій столиці відбулась поїздка групи людей з Києва до Полтави, у місто, де родився і виставив Петлюра. Було це своєрідне паломництво на тему: «Петлюрівські читання» і воно зробило поважний відголос у цьому великому місті. Шкода, однак, що воно не було як слід продумане, бо відбулося під час перебігу одної Конференції і ряд людей, які бажали прилучитись до поїздки, не могли цього зробити через своє заангажування у цій Конференції. Нижче подаємо цінні рядки Миколи Плавюка на тему цієї поїздки. В. М.

Вулиця Загородна в Полтаві, перейменована рішенням міської ради літом 1992 року на вулицю Симона Петлюри. Хата з лівого боку гурту людей належала батькам Головного Отамана. Знесена у 1960-их роках, на її місці побудовано великий будинок. Знімка зроблена в 1920 році.

**НАШИХ МЕЦЕНАТІВ, ЖЕРТВОДАВЦІВ, УСІХ ЧЛЕНІВ
І ПРИХИЛЬНИКІВ ВІТАЮТЬ З НАГОДИ СВЯТ І ШЛЮТЬ
ПОБАЖАННЯ ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ**

Укр. Бібл. і Музей Визвольних Змагань ім. Симона Петлюри

За почином депутата і Голови Т-ва Просвіта ім. Т. Шевченка, Павла Мовчана, що є рівночасно Головою Представництва в Україні Т-ва Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі, вшанування Симона Петлюри включено у серпневі святкування в Києві.

Пам'ять про цю найбільшу постать української історії починає відроджуватись в Україні. В пресі починають появлятися цікаві й продумані статті і про події періоду 1917-1920 років, і про Голову Директорії. Вийшли також деякі його твори. Треба буде ще, однак, багато зусиль, щоби його ім'я зайняло належне йому місце у пам'яті теперішньої України.

Оригінальність задуму Павла Мовчана лежала в його спробі відзначити пам'ять про Симона Петлюру в його рідному місті, Полтаві. Для цього він zorganizував подорож автобусом з Києва у Полтаву в середу 26 серпня. Ініціати́ва була знаменитою, але вибір дня не був удалий. Це був другий день Наукової конференції про УІА в Києві і тому ряд людей, а між ними і Директор Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі, інж. Василь Михальчук, що саме цього дня рано мав доповідь на цій конференції про світла і тіні українського збройного зпротиву у Другій світовій війні, не змогли взяти участі в цій оригінальній подорожі.

Підготовкою святкування у Полтаві зайнявся Микола Кульчицький, Голова Т-ва Просвіта і Народного Руху України в Полтаві. Він його провів дуже успішно і простора зала обласної філармонії була переповнена зацікавленими полтавчанами і прибувшими учасниками Форуму з Києва.

Моральним господарем цього, мабуть першого, відзначення, у таких формах, пам'яті Головного Отамана в його рідному місті припала честь бути буйшому Президентові УНР в екзилі, Миколі Плавюкові. У своєму виступі він вказав на все значення постаті Симона Петлюри в найновішій історії України і підкреслив всю далекозорість його у ставленні основ під дію Державного Центру УНР в екзилі. Тільки тепер починають в Україні усвідомлювати собі повністю його роллю у цій державній праці. Хоч і не судилось Великому Синові Полтави побачити теперішні дні, коли відновлена Незалежність України з почуттям відповідальності і неприхованим ентузіазмом відкрила ствердження, що вона є переємницею державно-націона-

льних традицій УНР і правонаслідницею тих ідеалів, за які він боровся і за які віддав життя, то боротьба його успішно завершена і заповіти виконані.

Як відомо, заходами Бібліотеки і під практичним керівництвом Представництва її в Україні був проголошений Конкурс про ранню суспільну діяльність Симона Петлюри завдяки стипендії ім. д-р Людмили Бризгун. Він буде цікавою соціологічною спробою у боротьбі із стереотипами, яких намагався виплекати в Україні большевизм та їх закорімити. На цьому святкуванні в Полтаві виступив один із молодих учасників Конкурсу, Олександр Чекмишев. Він і дав присутнім дуже вичерпний образ життєвого шляху і дії Симона Петлюри.

Кандидати історичних наук Микола Пашко і Віктор Рев'юк подали багато невідомих до тепер в Україні інформацій про вклад Симона Петлюри в державне будівництво Української Народної Республіки. Перший з них навітлював діяльність під кутом її значення в українській визвольній державницькій дії і в засіванні державницької думки в народі, а другий — подав цікавий огляд большевицької боротьби з Петлюрою і «петлюрівщиною», змальовуючи весь запас злобних засобів у боротьбі з глибоко закоріненним у народі явищем. Ці засоби були вельми широкі.

На тому тлі дуже цінну доповідь про Петлюру зробив член Спілки Письменників України, П. Ротач. Після закінчення Другої світової війни він вернувся в Україну і йому постійно не давали спокою. Поліційні власті все допитували його по лінії його публікацій в журналі «Пробоем» у Празі. Ілюструючи своїми переживаннями советську добу, в якій треба було працювати українським патріотам-державникам, він висловив глибоке переконання, що в сучасній Україні пам'ять про Симона Петлюру існує, але вона глибоко захована і лежить дуже часто у шарах підвідомости. Тому доведеться вживати довгих і вмілих засобів, щоби її увести в діяльну людську свідомість. У свій виступ П. Ротач успішно вплив ряд віршів приявного на святкуваннях о. Миколи Степаненка, що присвячені С. Петлюрі.

Павло Мовчан висловив подяку місцевим організаторам «полтавських читань», що проробили вельми плідну роботу для підвищення державницького думання якраз у цьому місті і

Рівне вшанувало ім'я Головного Отамана, назвавши одну зі своїх вулиць його ім'ям.

заповнив, що такі «читання» будуть відбуватися щорічно і поширюватись також на інші міста й місцевості.

Не можна не відмітити, що у залю філармонії прибули не тільки шанувальники Симона Петлюри, але і ті, хто планував внести замішання, роблячи спроби кинути зерно сумнівів. Спроби ці не вдалися. Вірно, що вони не вдаються і в дальшому.

На запит про ролі Симона Петлюри в погромах в часі першої світової війни дуже тактовно й коректно відповів Микола Кульчицький. Він дав влучні пояснення про те, як советська агентура намагалась у викривленому світлі представляти тогочасні події із виразною тенденцією не лише фальшиво обвинувачувати за них С. Петлюру, але й поширювати їх включно до підпалювання конфліктів між євреями і українцями, хоч за поповнені злочини С. Петлюра відповідальності не ніс. Навпаки, він всіми силами намагався їх поборювати. Відповідаючи на поставлене питання, М. Кульчицький висловив думку, що саме тепер, у незалежній Україні, настав час відкрити архіви і на основі документів об'єктивно вивчити роки революційних зривів в Україні і назвати справжніх винуватців багатьох трагічних подій. Настав час для вказання пальцем на справжніх інспіраторів і виконавців терору ГПУ і ЧеКа, жертвою якого впали тисячі невинних людей.

До тих усіх справ пора дійсно підходити, але спокійно й розсудливо. Адже дійсно починають відкриватись архіви ЧеКа, НКВД, КГБ, компартії та інших злочинних установ і українські дослідники повинні б звернути основну увагу на ґрунтовний розгляд усіх недоступних до тепер документів, де приховано багато правди. Дай Боже, щоби в слідуючих читаннях про Симона Петлюру і про його боротьбу за нашу незалежність було вияснено всі справи включно до ролі Москви в підступному вбивстві цього Великого Сина України.

Після закінчення конференційної частини відбулась успішна мистецька частина, концерт відомого полтавського ансамблю народних танців і камерного хору з репертуаром шедеврів церковних напівів.

Переповнений день незвичайними святкуваннями і враженнями із побуту на слідах родинного життя Симона Петлюри і його перших кроків на суспільній роботі, закінчився спільною вечерею, що її зорганізували гостинні полтавчани. У свobodній атмосфері заставлених столів продовжувались розмови і про події в Україні, і про підсумки святкувань, і про успішні засоби для спopуляризування імені великого Полтавчанина.

Була піднесена думка — і одногосно одобрена всіми приявними — про відновлення в Україні журналу «Тризуб», якого заініціював у Парижі перед своєю трагедією Симон Петлюра. Журнал цей був цінний глибиною державних демократичних думок на його сторінках і його віднова в теперішній Україні зможе відіграти поважну ролі. Павло Мовчан піднявся вийти з ініціативою в цій справі за допомогою Товариства Проросвіта. Якщо ця думка буде в Україні реалізуватись, українська громадськість у західному світі повинна б широко включитись і прийти з належною допомогою.

Уряд в Києві, на чолі з Президентом і з Парляментом, не є тільки теперішньою, від 24 серпня 1991 року, з'явою. Його коріння проростають значно глибше від менту прийняття повноважень від Миколи Плавюка, Президента УНР в скзилі. Від тепер він стає переємником і продовжувачем державно-національних традицій УНР, а тим самим — продовжувачем великого діла Симона Петлюри в українському державному будівництві. Керівні органи України стають свідомими нової ситуації.

На вічі 24 серпня, з нагоди Першої річниці відновленої Державности України, з коротким словом виступив Іван Площ, Голова Верховної Ради. Він виразно підкреслив вагу Симона Петлюри у новій сторінці української історії. Ця заява, чи не вперше з уст Голови Парляменту на велелюдних зборах, є певним показником. Тож надіймося, що так як широка діяльність Михайла Грушевського стає популярною в Україні, так і вся дія Симона Петлюри стане популярною у всіх верствах нашого народу в теперішній Україні, починаючи від шкільного до росту і кінчаючи на державних мужах.

М. П.

КОНКУРСОВІ ДОСЛІДНИЦЬКІ НАУКОВІ ПРАЦІ ПРО СИМОНА ПЕТЛЮРУ В УКРАЇНІ

Після заснування, в червні 1991 року, Представництва у Києві Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі, Головою якого став Павло Мовчан а його заступником — Дмитро Степовик, пішли спільні роздумування про діяльність Представництва в Україні з метою успішного популяризування Петлюріяни. Советський режим, як відомо, докладав усіх сил, щоби ім'я Симона Петлюри викоринити з людської пам'яті. І якщо між найстаршим поколінням ці сліди, заховані у глибинах душ, ще можна часом відшукати, то у молодшого і наймолодшого, що починає тепер приглядатись до суспільного життя, про це не знають майже нічого. Тож повернення повної пам'яті про Великого Сина України стало щоденною потребою.

Спільним рішенням Бібліотеки і Представництва було намічено Конкурс на дослідницькі роботи про ранню діяльність С. Петлюри на громадському полі перед Першою світовою війною. У перших розмовах з Представництвом уважалось за відповідне звернути увагу на студентську молодь. Згодом, Представництво задало оголошення про Конкурс у 1-му числі «Літературної України» з 1 січня 1992 р. такого змісту.

КОНКУРС НА КРАЦЮ ПРАЦЮ ПРО СИМОНА ПЕТЛЮРУ

Українська бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі та її представництво в Україні оголошують конкурс на кращу історико-дослідницьку або літературно-публіцистичну працю про життя і діяльність відомого українського політика, публіциста, лідера національно-визвольної боротьби періоду Української Народної Республіки Симона Васильовича Петлюри. До участі в конкурсі запрошуються особи до 35 років — студенти, аспіранти вищих шкіл і академічних установ України, молоді письменники й публіцисти.

Умови конкурсу такі. У праці повинен якомога повніше бути висвітлений період діяльності Симона Петлюри до першої світової війни (до серпня 1914 року): громадська діяльність, виступи в пресі, зв'язок з політичним рухом, праця на ниві культури. Розмір твору від 40 до 50 сторінок машинопису: якщо це буде дослідження, необхідний науковий апарат — насамперед, примітки і бібліографія. Термін конкурсу: від початку січня до 30 червня 1992 року. Праці розглядатиме авторитетне журі конкурсу, утворене Товариством приятелів Українсь-

кої Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі, яке за найкращі твори присудить три премії: першу в розмірі 200 канадських доларів, другу — 150, третю — 100 канадських доларів. Для преміювання послужить Стипендійний Фонд імені доктора Людмили Бризгун Товариства приятелів Української Бібліотеки імені Симона Петлюри. Для учасників конкурсу, які захочуть продовжити дослідження життя в діяльності Симона Петлюри на монографічному або дисертаційному рівнях, відкриється можливість працювати в Українській Бібліотеці імені Симона Петлюри в Парижі з метою збору матеріалу.

Написану й передруковану у двох примірниках працю автори мають у зазначений термін надіслати на адресу: Київ-601 МСП, бульвар Лесі Українки 20 — редакція «Літературної України», секретаріат.

Василь Михальчук,
директор Української Бібліотеки
імені Симона Петлюри в Парижі;
Павло Мовчан,
голова представництва в Україні Бібліотеки
імені Симона Петлюри в Парижі;
Дмитро Степовик,
заступник голови.

Нагороди були побільшені дещо пізніше на 400, 300 і 200 канад. доларів. Конкурс цей був уможливлений, як згадано в оголошенні, стипендійним фондом ім. д-р Людмили Бризгун. Ще у початках 80-их років д-р Констянтин Бризгун в Торонті зробив внесок до Бібліотеки, у формі пожертви, для заснування Стипендійного Фонду у пам'ять своєї дружини, д-р Людмили Бризгун. Гроші ці не залишилися бездіяльними, а тому що не було якоїсь окремої нагоди для їхнього стипендійного використання, вони працювали аж до тепер, значно себе поширюючи. Родина Бризгун була першою у цій переважливій ініціативі і ми є певні, що інші, коли потреба для допомоги студіючій молоді в Україні стають поважними і спінними, долучаться до цього величного діла.

До розгляду надісланих праць цього першого й оригінального Конкурсу в Україні було запрошене журі в такому складі: проф. д-р Еміль Круба (Париж), Голсва і проф. д-р Іван Кошелівець (Мюнхен) та проф. д-р Віктор Коптілов (Париж), члени. Журі розглянуло надіслані праці і присудило нагороди в такому порядку:

1-ша нагорода: Тарас Пустовіт за працю «Симон Петлюра. Полтава, період 1879-1902».

2-га нагорода: Наталя Сидоренко за працю «Перо гартоване в борні. Публіцистика Симона Петлюри у «Слові» 1907-1909».

3-тя нагорода: Андрій Ткачук за працю «Симон Петлюра».

Праці всіх трьох авторів є більшого розміру і тому вимагали спеціального опрацювання та представлення у формі резюме, щоби вміститись в рамках нашого Бюлетеню. Це опрацювання взв на себе наш приятель, і знавець тих справ, проф. д-р Володимир Жила. Він ретельно проглянув всі три праці і сумлінно представив їхні резюме. Прохаємо його на цьому місці прийняти нашу щирі вдячність за цю цінну допомогу.

Наша щира вдячність також усім трьом членам Журі. Ве зважаючи на інші обтяження громадськими обов'язками, вони радо прийняли свої обов'язки і так само безсторонньо, з усіма критеріями об'єктивності й вимогливості, розглянули всі праці та дали свій осуд.

Наше, врешті, глибоке признание всім учасникам цього першого і вельми важливого під багатьма оглядами, Конкурсу, які відгукнулись на нього і вложили багато праці для підготовки своїх робіт. Подія ця увійде дуже успішно в історію нової сторінки культурно-політичного ставання України.

Треба надіятись, що це тільки перша спроба в приверненні пам'яті про Симона Петлюру в Україні і що за нею будуть слідувати ряд інших та що це славне ім'я займе належне йому місце в пам'яті українського народу.

В. Михальчук

СИМОН ПЕТЛЮРА ОЧИМА МОЛОДОЇ ГЕНЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Нижче поміщуємо перші три праці, які одержали премію з Стипендійного Фонду ім. д-р Людмили Бризгун і які є цінними ластівками відродження народної пам'яті в Україні.

Тарас Пустовіт має 33 роки. Родився у м. Кременчуці, але середню освіту здобув у Полтаві і там же поступив у музичне училище ім. М. Лисенка. Опісля закінчив Педагогічний Інститут також у Полтаві. Історик. Спочатку вчителював у м. Комсомольську, а з 1986 року працює науковим співробітником в державному Архіві Полтавської області. Має наукові публікації і друкується в районній і обласній пресі.

Наталя Сидоренко має 34 роки і походить з м. Ірпеня біля Києва. Закінчила журналістику в Київському Університеті і там же зробила аспірантуру, захистивши дисертацію. Працює викладачем на кафедрі історії літератури та журналістики і має цілий ряд публікацій з теорії публіцистики та історії української преси.

Андрій Ткачук має 35 років і походить з села Золотолин на Рівенщині. Має вищу освіту і формацію історика. Працював деякий час на Криму, а потім був викладачем історії культури у Тернопільському Педагогічному Інституті. Зараз готується до захисту кандидатської дисертації про життя й діяльність Симона Петлюри.

Тарас ПУСТОВІТ

СИМОН ПЕТЛЮРА Полтавський період 1879-1902

Так сталося, що в Полтавському періоді біографії Симона Петлюри маємо найбільші прогалини. А це досить тривалий шмат часу — 23 роки із 47 років його життя. А далі, звідси ж пішов його родовід, тут пройшло його дитинство, тут здобував він свою освіту та починав громадсько-політичну працю. У Полтаві він зро-

став, формувався і мужнів. Не можна тут призабути і моральні впливи, що причинилися до різьблення його індивідуальності та формування його характеру. Та вкінці, як підкреслюють деякі дослідники, треба ще подбати про дані, що стосуються його предків.

Тож автор в своїй короткій монографії

«Симон Петлора», опрацьований на підставі останніх знахідок, значною мірою старається заповнити частину згаданих прогалин.

Сім'я батьків Симона Петлори жила в Полтаві на вул. Загородній, 20. Тут слід пригадати, що тривалий час, особливо в 20-30 роках це місце вважалося заклятим і люди старалися обходити будинок, переходячи на іншу сторону. А вкінці, у 60-ті роки за часів Л. Брежнєва, цей будинок було знесено і на його місці поставлено 5 поверховий.

Батько Симона — Василь Павлович Петлора був нащадком старого козацького роду, приписаним до міщан м. Полтави. Він прийшов до Полтави ще парубком. Тут спочатку наймитував, а потім оженився і, приставши у прийма, став візником. Про його батька Павла та ма-

тір Анну відомостей мало. Звісно, що батько прожив не довгий вік, а матір, лишившись вдовою, пішла до монастиря, прийняла чернецтво і там і померла.

Мати Симона — Ольга Олексіївна походила від старого полтавського козацького роду Марченків. За даними Рум'янцівського опису 1767-69 рр. серед козаків міської сотні Полтавського полку значився Марченко Іван. Ольга Олексіївна, як відзначали сучасники, мала лагідну вдачу і поетичну душу. У неї був чудовий голос, вона знала багато народних українських пісень. Прожила Ольга Олексіївна складне, словене постійних турбот і тривог життя. Вона перенесла смерть дітей, тертури більшовицького ув'язнення, після якого через кілька днів померла в 1919 році, проживши 70 років.

Сестри Симона Петлори (правдоподібно Марина і Феодосія) перуть білизну на подвір'ї дому. Знімка зроблена в 1920 році.

Уся родина Симонаа Петлори та їх нащадки горділися тим, що вони козацького роду. Характерним в цьому відношенні є і висловлювання патріярха Київського і всієї України Мстислава I — сина рідної сестри Симона Петлори — Маріяни.

Родина Василя і Ольги Петлори була велика. Вони мали 12 дітей. Була це дружня сім'я з сильними українськими традиціями. У ній щиро шанували працелобство, порядність, гідність, любили українські пісні, підтримували реалігійні обряди і свята. Ще немовлятами померло їм троє дітей. А доля чотирьох синів і п'яти дочок склалася по-різному, для більшості — трагічно. Два старших брати Іван та Федір померли у молодому віці. Наймолодший з синів Олександр закінчив духовну семінарію, згодом став військовим, був полковником Армії УНР. Із п'яти сестер Симона найстаршою була Єфросинія. Вона зазнала багато страждань і померла в монастирі. Тетяна вийшла заміж за полтавського козака Павла Іваненка. Маріянна була замужем за полтавським козаком Іваном

Скрипником. Трагічною була доля наймолодших сестер — Марини та Феодосії. У 1937 році вони були заарештовані більшовицькою владою у Полтаві і страчені за «демонстрацію петлюрівщини».

Що торкається родоводу прізвища Петлора, то у м. Полтаві воно зустрічається неодноразово, зокрема в історичних джерелах та архівних документах.

Симон Петлора народився 10 травня. А це значить, що його небесний покровитель — Телесць. За гороскопом ті, хто народився під цим сузір'ям рано зростають, вони старанні в навчанні, володіють неабиякими здібностями концентрувати свою увагу. Вони, мов скеля, проявляють твердість і стійкість. Як і пророчив гороскоп, Симон рано доростав. Біля батька проходив перші життєві класи, як заробляються копійки на хліб, там і пройнявся повагою до праці візників. Усяку роботу Симон виконував старанно. Він, наприклад, охоче допомагав батькові. Від нього успадкував твердість у своїх діях, а від матері — лагідність і поетичність душі.

Коли Симону йшов 13 рік, він, проти батька, утік до школи і за два роки закінчив її першим учнем. Початкову освіту Симон одержав або в церковно-парафіяльній школі Преображенської церкви, або в земському училищі при Покровській церкві на Павленках. Автор висловлює думку, що останнє училище було більш вірогідним, не зважаючи на те, що це не була церковно-парафіяльна школа, на якій так наполягають інші дослідники.

Коли Симону було 15 років, він прийшов до Полтавського духовного училища (духовної «бурси»). Є свідчення, як подає автор, що йому вдалося поступити відразу в останню класу і закінчити училище з відзнакою. Рідна мова в училищі не вивчалася. І це на думку багатьох був страшний злочин з боку російського уряду.

Про побут Симона Петлори в бурсі збереглися спогади його колишніх приятелів. Один з них Іван Рудичев згадує так: «Так наче зараз бачу... хлопця... з ясними, що аж блистали, очима, одягненого в руденьку курточку зі стоячим коміром. Тримався просто... А на лиці завжди лагідність і весела усмішка... Симон завжди охоче вступав у розмову і своєю простою, безпосередністю й лагідністю збуджував симпатію до себе. З ним приємно було розмовляти».

У бурсі Петлора співав у хорі, вчився грати на скрипці. І саме любов до музики, зокрема до народної пісні, залишилася у нього на все життя.

Уже тут, у духовному училищі, у Симона з'являються глибокі національні почуття та навіть і прояви патріотизму. На кожному кроці він бачить приклади жорстокого гноблення українського народу з боку Росії, зокрема прагнення русифікувати місцеве населення. І це вже тоді викликало у молодого хлопця свідомий протест і породжувало прагнення всесторонньо передумати цю трудну проблему. Що більше, його починають хвилювати ідеї національного визволення, яке проникає глибоко у його серце та в його плоть.

У Полтавській семінарії, куди він вступив після училища, Петлора інтенсивно поповнював свої знання, зростав духовно, а його ідейні переконання і погляди утверджувалися з кожним днем. Тут, як слухно стверджує автор, він зробив свій остаточний життєвий вибір — присвятити свої знання, сили і життя для справи незалежної України і її народу.

Цей період з поважних причин був раніше слабо досліджений, як це стверджував, наприклад Василь Іванис. Тепер, коли автору вдалося виявити нові матеріали, він вважає за доцільне подати їх більш докладно. Він пише, що є свідчення, що в цій семінарії навчалися і старші брати Симона, що семінарія містилася поряд з духовним училищем, всього кількома номерами вище та що це було близько і зручно для навчання. Далі він пояснює, що за архівними даними семінарію перенесено в Полтаву з Переяслава в 1862 році. У ній було чимало досвідчених викладачів, а на 1 січня 1900 р. кількість семінаристів становила 500. Бібліотека семінарії складалася з 4022 назв та 6733 книг. У ній зберігалися Перекладання Євангеліє — визначна пам'ятка стародавньої української мови XVI ст. Дуже важливо відмітити, що з цього духовного закладу, крім Симона Петлори, вийшли десятки інших людей. Полтавська духовна семінарія на певний час вважалася за найкращу, а її вчителі та викладачі бездоганно і відповідно до інструкцій виконували свої обов'язки, щоб виховати майбутніх «пастирів». З такими результатами поступило штучного духу, підданців не могли змиритися сотні українських чужинців і тому, як свідчать історичні документи, їх випалили з першим жорстоким ударом, який завалився на полтавців

навчання. Серед тих, хто потрапив у «чорний» список невстигаючих був і Симон Петлора. Але винайдені автором щорічні звіти та списки семінаристів відразу відкидають усякі судження та численні версії з приводу залишення Петлори на повторний рік навчання. Взагалі, в семінарії, мало хто з викладачів міг цікавити учнів своєю наукою. Як правило вчителі домагалися лише одного, щоб учні знали свій підручник.

Тим часом майже у всіх класах семінарії діяли гуртки учнів, які працювали на самоосвіту та тягнули за собою товаришів. Серед місцевих архівних документів є відомості, що на початку XX ст. семінаристи мали навіть свій нелегальний журнал «Розсвіт» національного напрямку. Жвавого розуму в семінарії не терпіли, за учнями постійно відбувався нагляд. А тут же і великодержавна шовіністична політика уряду не могла не розбудити свідомого протесту та протидії. Національне почуття було досить сильно розвинуте у семінаристів. На цьому ґрунті почалася організація українських гуртків. В семінарії з'являлися та розповсюджувалися заборонені книжки. А Петлора гуртував навколо себе однодумців, влаштовував «таємні» вечори, проявляючи вже тоді здібності майбутнього національного провідника з неабияким організаторським хистом. Маючи тісні зв'язки з городянами, семінаристи, як правило, збиралися секретно по домівках у когось з товаришів. Про те, як відбувалися такі збори та про знайомство Петлори з своїми друзями свідчать спогади П. Капельгородського. Згадує про це і Іван Рудичев. Він пише, що «С. Петлора належав до тих одиниць, що вміли гуртувати коло себе товаришів і впливати на них», а далі, що всі вони шанували Симона за його простоту й сердечність настільки, що його слово для багатьох робилося наказом: «Так сказав Петлора», або «так сказав Симон».

Перебуваючи у семінарії Симон Петлора співав у хорі, грав на скрипці і брався за диригентство. Тут автор згадує гостювання Миколи Лисенка в Полтаві на початку січня 1901 року. Таємний семінарський гурток, користуючись нагодою, запросив Миколу Лисенка прослухати спів забороненої кантати композитора «Б'ють пороги», якою диригував С. Петлора. Композитор прийняв запрошення і прийшов до будинку семінарії. Але тут же з'явився ректор семінарії протоієрей Іван Пічета, ретельний русифікатор, який в брутальний спосіб накинувся на Миколу Лисенка, дорікаючи йому «Мазепинську інтригу». Проти ректора рішуче виступив Симон Петлора, заявивши, що Микола Лисенко є їх почесний гість і вони не дозволять нікому його ображати. За це управління семінарії зараз же виключило Петлору з «вовчим білетом».

Тут не можна обійти мовчанкою і роль, яку зіграла Полтава в українському духовому житті того часу. Вона, хоч і багатьом здавалася звичайним глухим містом, в якому повільно текло патріархальне і майже селянське життя, проте вона зробила свою роботу. В часи найпотішної російської неволі, як пише В. Січинський, «збереглася тут народна свідомість, передовсім у зовнішніх виявах та етнографічних ознаках. І коли інші міста Придніпровської України протягом XIX ст. швидко обмосковлювалися — Полтава гідно боронилася проти чужих впливів, проти чужої неволі... Полтавська хата, полтавський одяг, полтавська вишивка, полтавські страви, полтавські мистецькі вироби — все вважалося за найкращі, найчистіші, найбільш українські».

З метою пробудження в народі почуття самоповаги та національної свідомості у Полтаві в 60-их роках XIX ст. були створені напівлегальні гуртки «громади», які об'єднували представників передової демократично настроє-

ної інтелігенції та намагалися підняти освіту, записували народну творчість, розповсюджували твори Т. Шевченка. Про ці національні тенденції полтавчан, як пише автор, ще в 1860 році свідчив П. Куліш, який був вражений, що тут «по Кобзарю вже і Богу моляться», а на середину 70-их років минулого століття у Полтаві діяло вже ціле таємне національне товариство «Унія». Кількість членів цього гуртка сягала 80 чоловік.

Це ті полтавські джерела живили Петлюру упродовж усього життя. У них була закладена вища історична справедливість та закономірність. Таким чином з руїн Полтавського «згарпща», як пише автор, відродився «оборонний інстинкт нації», як образно називали Симона Петлюру, а його ім'я стало знаменом для українців у боротьбі за свою національну державу.

Весна 1902 року принесла на Полтавщину багато знаменних подій. Могутній селянський рух охопив майже всю територію губернії. Горіли панські маєтки, грабували економії. Але слідчі органи спочатку якимось чином не добачали в тому участі семінаристів. У той же

час, архівні документи полтавської жандармерії свідчать про неодноразові виїзди Симона Петлюри та його приятелів у неспокійні місця Полтавщини.

З часом полтавська поліція розплутала клубок. І тут один за одним під слідство попадали однодумці та приятелі С. Петлюри. Тільки по справі діяльності полтавської організації РУП (Револуційна Українська Партія), пише автор, було назбирано 10 томів різних слідчих матеріалів. Інші хлопці, замітаючи сліди, тікали подалі, здебільшого, на Кубань і там осідали по українських селах. Симон Петлюра та Прокіп Понятенко, наприклад, опинилися в Кубанщині на ст. Смоленській. Тут вони знайшли притулок і роботу.

Таким чином полтавський період — це тривалий і важливий час в житті і діяльності С. Петлюри. Досліджуючи його, авторові пощастило відшукати цілий ряд архівних документів та матеріалів про Симона Петлюру та його оточення, які раніше не публікувалися. Цим самим удалося значно повніше висвітлити ті прогалини, які мали місце в багатьох монографіях та дослідженнях про Симона Петлюру.

Наталя СИДОРЕНКО

ПЕРО, ГАРТОВАНЕ В БОРНІ
Публіцистика Симона Петлюри
на шпальтах тижневика «Слово» (1907-1909)

Газета «Слово», легальний тижневик, з'явилася у травні 1907 року, після рішення партійного з'їзду Української Соціал-Демократичної Робітничої Партії (УСДРП) видавати свій орган у Києві. Дозвіл на її видання отримала Олена Олексіївна Корольова 12 травня 1906 року. Програма газети передбачала публікацію передових статей, фейлетонів, матеріалів із загальних питань економіки, політики і громадського життя, внутрішніх та закордонних оглядів, кореспонденцій, бібліографії, місцевої хроніки, листів, довідкового відділу, суміші тощо. Газету фінансувала петербурзька партійна організація, а «властиво один з її членів М. Шадлун» за свідченнями В. Садовського.

Від перших чисел, над виданням працювала редакційна колегія у складі Л. Міхури, М. Порша, С. Петлюри та В. Садовського. Офіційним редактором-видавцем була О. Корольова. Майже з перших чисел редакцію спіткали нещастя, посипалися грошові штрафи, конфіскації, включно до загрози ув'язнення редактора.

Зважаючи на тяжкі умови видання та політичне спрямування часопису, редактор-видавець О. Корольова ще у вересні 1907 року письмово сповістила до канцелярії київського губернатора, що до редагування газети вона запросила «міщанина Симона Васильовича Петлюру, залишаючи за собою право видання газети».

1908 рік мінувся для часопису «Слово» якимось спокійніше — газета не штрафувалася, лише накладався один арешт. Як правило, тираж «Слова» не перевищував однієї тисячі примірників.

Уже з самих початків «Слово» стало для редактора Петлюри «життєвим прихистком, і невіддільною творчою долею». В листах до свого однодумця А. Жұка, він писав: «Тяжко мені кидати Київ — особливо ж «Слово», з яким я так зв'язався органічно, на яке я дивлюсь, як на частину свого власного «Я». Можна сказати, що коли у мене й було якесь особисте життя — то воно цілком зв'язувалось, заповнялось і піддержувалось тільки інтересами «Слова». В іншому листі він писав: «Зв'язків з «Словом», звичайно не порву...»

І так «Слово» протягом двох літ користало з творчої наснаги та редакторської опіки С. Петлюри. З другого числа воно вже рясніло його публікаціями. Він виступав тут політичним оглядачем свого видання, може і писав передові статті, але вони друкувалися без підписів і тому не піддаються розшифруванню. Попервах він з'ясовував, чиї інтереси обстоює та чи інша партія та писав чимало інших статей, які з'являлися за його прізвищем.

До речі, у восьмому числі «Слова» вміщено повідомлення про вихід у світ 32-сторінкової брошури Симона Петлюри «Українська Соціал-Демократична Партія в Австрії». Тут же і прихильний відгук «Ан.» про цю партію.

Стаття «Резолюція Київських робітників про терор і відношення до неї преси» — це приклад, як Київські робітники висували проти всіляких насильств, вбивств і грабежів, бо терор, на переконання Симона Петлюри, — це справа тих, що прикривалися революційним прапором, намагаючись ловити рибу в каламутній воді. В огляді «З українського життя в минулому році» С. Петлюра подавав свої роздуми над яскравими подіями цілого року. Розглядаючи діяльність різних українських партій, він зробив такий висновок: «Під кригою реакції не зупинялась течія політично-національного життя, не переставала текти і час від часу давала про себе знати то в таких подіях, як приміром, з'їзди українських політичних партій, то в резолюціях, які виносились цими з'їздами, то, нарешті, в прилюдних виступах представників партій в російському парламенті — в Державній Думі...» Тут справді по мистецькому розкриває Симон Петлюра підступні облудні дії Державної Ради, без затвердження якої жоден закон, жодна постанова Думи не мали жодної сили. Ця Рада, на його думку — це було те сито, яке просівало всі закони й циркуляри. Це з її благословення, стверджував С. Петлюра, «нове горе, нова чорна хмара арештів, трусів та різних репресій зіходе над нужденними селянськими хатами».

Близько за темою до цих публікацій стояли такі матеріали «Герої злочинці» (1907) та «Над могилами похованих» (1908). Це памфлети про

неймовірну суспільну брехню, яка переінакшувалася під натиском не спростованих фактів. Не залишився С. Петлюра байдужим і до повідомлення про загибель на Риковських копальнях 269 шахтарів. Він задумувався над кожним рядком газетного репортажу. І тут же він вигукнув «фарисей!» Публіцист бачив, як «плачуть жінки, що залишилися без чоловіків, плачуть осиротілі діти: не стало їм батька, втирають сльози дівчата, поховавши завчасу брата, милого...» — і саркастична фраза: «чутно тихий плач...»

Турботою про долю свого затурканого народу просякнуто чимало матеріалів Симона Петлюри, опублікованих у «Слові». На шпальтах цього тижневика він розвінчував українських ура-патріотів, хоча не завжди точно адресував свої закиди. У статті «Нова Дума і національне питання», що була за його редакторства першим його виступом, він різко запитував читача: «Чи можуть сподіватися при такій Думі пригнічені нації Росії на те, що вона поліпшить їхню долю, дасть їм національну волю і забезпечить державними законами їх розвиток?» І тут же він відповідав: «Ні, не можуть!» Його осудження дій Третьої Думи викликало гостру реакцію з боку Київського тимчасового комітету у справах преси. І він притят до відповідальності автора.

Віднині, пише авторка досліджу, Симон Петлюра сміливо бореться за «українізацію України». Він розуміє, що держава свідомо відбирала у пригноблених націй право на вільний національний розвиток, на національну школу і культуру; вона прагнула привести їх до духової загибелі та занепаду. І тому в статті «Українські катедри і пролетаріят», він вважав, що таке національно-безправне животіння українського громадянства — неможливе.

На окреме обговорення заслуговують дві статті «Українське село і еміграція в Америку» (1907) і «Переселення селян і українські земства» (1908). Вони насичені страшною атмосферою, «скрізь наші села бідні, скрізь недоля тяжка та злидні великі звели собі гніздо; в яке село не заглянете — ви не знайдете там «тихого раю», а слідком за Шевченком скажете: «Там неволя, робота тяжкая...» У статті «Переселення селян і українські земства» С. Петлюра намагався з'ясувати для себе причини залишення трудівниками насліджених місць. Це — передусім «земельний голод», утиски властей, відсутність самопорядкування і збурення населення проти своїх хазяїв.

Чимало матеріалу в «Слові» присвятив С. Петлюра і мистецтву. В статті «Вчіться у Шевченка» він високо поставив значення слова Кобзаря. У рецензії книжки Пилипа Капельгородського «На шахті», С. Петлюра відкрив молодий талант, що вмів змалювати правдиві картини створення дійсності, а тут же видання Івана Руквишнікова для нього — суцільний «негатив».

Користуючись поважними критеріями естетики, авторка вважає, що С. Петлюра як автор рецензій і нотаток часом дещо переборщував в бік соціально-марксистських поглядів на мис-

тецтво. Тому, наприклад, йому видавалися похмурими «Щаблі життя» Володимира Винниченка, неправомірною звучала розвідка «Українські шестидесятники» Івана Стешенка і т. д. Високо оцінив С. Петлюра перекладача з іноземних мов, Марію Загірну. Він дивувався її енергії, активній ініціативі та продуктивності. В огляді про поетичну антологію «Українська муза», Симон Петлюра вважав, що в ній подані автори «непропорційного талану». На його думку, тут багато «мотлоху», «літературної січки», серед чого «губляться справжні перла та коштовні речі поезії». «Дзвін», збірник, упорядкований В. Винниченком, з погляду С. Петлюри — це «перша ластівка клясової диференціації в українській журналістиці», але тут проповідується руйнівний індивідуалізм, а не творчий колективізм. Симон Петлюра називав «Літературно-науковий вісник» «живим цікавим органом», «Україну» визнавав спадкоємницею «Київської старини», та не без застережень сприймав і «Рідний край».

Симон Петлюра написав чимало театральних оглядів та пошанувань авторів. Його перу належала стаття, присвячена ювілею «найбільшої й найталановитішої краси української землі сцени» Марії Заньковецької. Симон Петлюра також автор брошури «До ювілею Заньковецької» (1908), відбитки з журналу «Україна».

На 23-му числі 1909 року «Слово» перестало існувати. Редакція це пояснила браком коштів: «Матеріальні засоби, які мала наша газета, вичерпані. Отже, робота, котру провадили ми два роки, силою обставин спиняється».

Так закінчилася яскрава сторінка не тільки в історії української робітничої преси, а й у біографії редактора «Слова», блискучого публіциста-журналіста Симона Петлюри. «Слово» найбільше уваги звертало на прояви робітничого руху на всьому світі й особливо на Україні. Воно по-справжньому обстоювало справедливі національні домагання та звертало пильну увагу на потреби і прояви життя українського народу на всій його етнографічній території.

Його редактор Симон Петлюра виявився вдумливим аналітиком, неперевершеним завбавливцем розвитку подій, нетерпимим публіцистом, який повсякчас намагався бути на вістрі подій. Від його статей віяло духом боротьби, непідробним почуттям і войовничою непримиренністю.

Досвід, винесений із роботи в редакції «Слова», знадобився С. Петлюрі в майбутньому. Він виробився на висококласного публіциста, що продовжував зразки власної творчості також на шпальтах інших видань. Там він продемонстрував свій фанатичний патріотизм, чесний демократизм і незламну віру в силу нації.

Згодом, цей сміливий розвідник дійсності, Симон Петлюра поміняв сталеве перо на далеко дужчу зброю — шаблю. І за влучним висловом його приятеля В. К. Корольова, «написав своєю шаблею не сторінки, а цілі томи новітньої історії України» і розпочав нову епоху в нашій історії, яка, після сімдесятилітньої перерви, набирає знов сил і певности.

Андрій ТКАЧУК

СИМОН ПЕТЛЮРА

Конкурсowa праця цього автора починається коротким вступом про суспільно-політичне і культурне життя України перших десятиліть ХХ ст. Тут же автор і змальовує постать Симона Петлюри, начитаного юнака, який особливо любив оповідати прочитане. Оточення його — це бурсаки і семінаристи, переважно діти сільського духівництва. До речі, без них в той час

не обходилася жодна культурна подія в Полтаві. В 1898 році в семінарії засновано таємну українську громаду, на чолі якої стали Симон Петлюра і Микола Хмиря. До складу громади належало близько 30 семінаристів і, що характерно, у майбутньому чимало з них стали досить відомими українськими політичними і культурними діячами.

Семінаристи — громадівці збиралися на квартирах поза межами семінарії і читали гуртом книги українських письменників, революційну літературу, а найчастіше співали пісень. Велике значення для семінарської молоді мало проведення Шевченківських свят. Ці свята найбільше сприяли і поглиблювали національну свідомість і збільшували чисельність громадівців.

Для С. Петлюри, як і його оточення, пружиною, що привела весь механізм у дію, стали Шевченківські свята 1900 року. Тоді на квартирі у Сергія і Софії Русових харківський адвокат Микола Міхновський виголосив патріотичну промову, в якій обґрунтував ідею боротьби за самостійність України. Промова справила на молодь величезне враження. Без перебільшення, пише автор, можна сказати, що вона захопила значну її частину і не покидала її аж до 1917 року. Деякі ідеї М. Міхновського мали вплив на формування світогляду молодого Симона Петлюри. Проте його ідея «Україна для українців» ніколи не була ідеєю соціал-демократа С. Петлюри. Незабаром він навіть піддав її критиці.

1901 року сталася значна подія, яка кардинально змінила долю Симона Петлюри. У Полтаві гастролював тоді зі своїм хором відомий композитор і промадський діяч Микола Лисенко. Його концерти неодноразово приводили до національних маніфестацій та були поштовхом до пожвавлення українського руху. Тим разом на завершення одного концерту хор, порушивши заборони, виконав гімн «Ще не вмерла України». Слухачі, пише І. Андрієвський, спочатку «ніби заніміли, тоді ціла зала підвелася, і нарешті по кінці ще якась мить мовчанки, а тоді промові оплески, крики, цілий рев овацій, безконечний гук, і старого нашого Кобзаря, нашу національну гордість, і славу, нашого дорогого землякам — полтавця слухачі на руках виносять зі залі аж до вестибюля».

Після цього небувалого для Полтави політичного інциденту, як виявилось, Симон Петлюра, без згоди начальства, запросив М. Лисенка до актової залі семінарії, щоб послухати у виконанні промадівців кантату композитора «Б'ють пороги». Тут він виголосив гарячу промову в честь гостя. У розпалі зустрічі туди прибіг ректор семінарії протоієрей Іван Пічета. Він накинувся у брутальній формі на М. Лисенка зі звинуваченнями в «Мазепинській інтризі». Петлюра зараз же відповів ректорові, що Микола Лисенко гість семінаристів, прибув на їх запрошення, і він не дозволить ображати таку шановну людину. За цей виступ правління семінарії позбавило Петлюру можливості завершити останній курс навчання. Не допомогли тут і настійливі клопотання відомих громадських діячів у Петербурзі і Тифлісі. Петлюрі закрито назавжди можливість навчатися в Росії. І він це усвідомив на все життя, а інші громадівці-учасники інциденту прийняли це як суворе попередження.

Однак, Петлюра й надалі залишався провідником семінарської громади, одним із активних учасників «семінарського бунту» 1902 року. До речі, наслідки цього «бунту» були страшні — понад 50 юнаків виключено з семінарії, а навчання в ній на деякий час припинено. Громадівці, щоб не залишатися без діла, поповнивши ряди РУП (Революційної Української Партії), пішли на села, де стали поширювати революційну діяльність. Тим часом під впливом пропаганди РУП у 1902 році почали вибухати селянські рухи по селах Полтавської і Харківської губерній.

Цього ж 1902 року Петлюра пережив і одну приємну подію, у Львівському «Літературно-науковому віснику» вийшла його перша публі-

цистична праця, присвячена стану народної освіти на Полтавщині.

Події в духовній семінарії, селянські заворушення, можливість арешту змусили Петлюру виїхати на Кубань, але і там йому не усміхалася доля. На підставі матеріялу про його політичну неблагонадійність, Петлюру, тоді учителя катеринодарського початкового міського училища, звільнено з посади. Деякий час він навіть не міг влаштуватися на будь-яку роботу. Тількищо за допомогою відомого дослідника Чорноморського козацтва Ф. А. Щербини, С. Петлюру прийняли в Комісію по розбору архіву і написання історії Кубанського козацтва. За час праці в Комісії на сторінках періодичних видань він друкував чимало різноманітних історичних досліджень щодо Чорноморського козацтва.

Невдовзі, С. Петлюра разом з місцевими українцями заснували Чорноморську Вільну Громаду, яка стала філією РУПу.

У 1904 році в Катеринодарі жандарми заарештували політичного піднадзорного М. Ткаченка з 118 листівками РУПу під назвою «До Чорноморських козаків» із закликами не стріляти у народ. При обшукі арештованого була вилучена Записка під псевдонімом «Симон». Це привело охрaнку швидко на слід С. Петлюри і його негайно заарештовано.

Кілька місяців С. Петлюра і М. Ткаченко просиділи у в'язниці. Згодом під грошовий заклад місцевих козаків їх звільнено і вони нелегально виїхали до Києва. Про влаштування тут на працю не могло бути і мови через те, що Петлюру інтенсивно розшукувала охрaнка. Поліція ще в жовтні 1904 року оголосила всеросійський розшук С. Петлюри, розіславши по цій країні секретні циркуляри з його точними зовнішніми прикметами.

Київська організація РУП, щоб вийти зі складного становища, нелегально переправила Петлюру і П. Понятенка до Львова, де знаходився Закордонний комітет і видавнича база партії. Тут С. Петлюра перебував під партійним псевдонімом Святослав Татон.

Як добрий політичний керівник і організатор, С. Петлюра незабаром відчув трагічність ситуації у Закордонному комітеті РУП. Це свідчило про кризу, що огорнула партію, яка підійшла до розпаду на три течії. Кризу в партії у грудні 1904 року розглянула надзвичайна Конференція РУПу, в якій брав участь і Симон Петлюра. Після конференції він став виванним провідником РУПу та йому доручено редагування партійних часописів «Праця» і «Селянин».

Доцільно буде згадати й те, що емігранти-наддніпрянці, а особливо ті, хто сповідав соціалістичні ідеї, почували себе в Галичині незатишно, а іноді й відчували непорозуміння та відчуження з боку галицьких українців. Багатьом галичанам особливо інтелігенції, були незрозумілими потяг наддніпрянців до соціал-демократичних ідей та їхня залежність від російських партій. Галичани стояли на тому, що треба створювати власні партії з своїми самостійними програмами й бути виразниками волі всього українського народу. З другого боку, закликали наддніпрянців вести більше рішучу боротьбу за волю України з російським царизмом. Симон Петлюра мабуть був чи не єдиним з соціал-демократів, що відразу знайшов порозуміння з галичанами й як публіцист співпрацював у їх виданнях, зокрема, у «Волі».

Тут у Львові Симон прослухав курс Підпільного Українського Університету, де викладав увесь цвіт галицької інтелігенції. Після прослухання курсу С. Петлюра став вважати І. Франка своїм учителем.

Лише у грудні 1905 року, після амністії, С. Петлюра повернувся зі Львова до Києва, щоб

там продовжувати революційну діяльність. Тим часом у Києві відбувся Другий З'їзд РУП, на якому Революційна Українська Партія змінила назву на Українську Соціал-Демократичну Робітничу Партію (УСДРП), але залишилася стояти міцно на національному ґрунті. Про авторитет С. Петлюри серед соціал-демократів та визнання його як лідера свідчить і те, що коли обирався редактор центрального органу партії, то В. Винниченко запропонував свою кандидатуру, на що делегати погодилися. Але С. Петлюра переконливо довів, що В. Винниченко у силу своїх коливань і нестійких переконань не може бути редактором. Мабуть, з того часу бере початок неприязнь між двома талановитими українцями, яка у дальшому і не розвіялась, а, навпаки, відчутно давалась взнаки та шкодила справі.

У січні 1906 року С. Петлюра перебував уже в Петербурзі і редагував місячник «Вільна Україна», теоретичний орган партії УСДРП. На шостому числі, на жаль, «Вільна Україна» в силу переслідувань поліції, з одного боку, та складної ситуації у самій партії на Україні, з другого, припинила своє існування. У липні 1906 року С. Петлюра повернувся до Києва. Тут завдяки рекомендації і наполяганням М. Грушевського, С. Петлюра влаштувався на посаду секретаря щоденної української газети «Рада». Це видання було органом Радикально-Демократичної Партії, діячі якої досить скептично, як що не вороже, дивилися на соціал-демократів.

З 1907 року у Києві почав виходити українською мовою часопис «Україна». У його редакції працював С. Петлюра, завідуючи театральним відділом. Нарешті влітку цього ж року УСДРП вдалося заснувати у Києві легальний тижневик «Слово». До редакційної колегії ввійшли С. Петлюра, М. Порш, згодом В. Садовський та Х. Міхура. Редактором-видавцем була Корольова. З 21 числа ЦК УСДРП доручив редакцію «Слова» С. Петлюрі. «Слово» було надзвичайно цікавим тижневиком, різноманітним, гострим, за що неодноразово притягали до відповідальності його редактора. Тижневик протримався до середини 1909 року і припинив свою появу з двох причин: не було змоги легально пропагувати соціал-демократичні ідеї та найосновніше — видавцям бракувало фінансової бази.

С. Петлюра, не маючи змоги отримати працю у Києві, переїхав до Петербургу й став на роботу бухгалтера транспортного товариства. На Україні в той час встановилася сильна реакція. Багато членів УСДРП знаходилося в ув'язненні, багато емігрувало за кордон. В Петербурзі Петлюра швидко знайшов спільну мову з студентською молоддю, співпрацюючи з студентами переважно у нелегальних гуртках. Тут склалися у Петлюри міцні контакти з депутатом Другої Державної Думи Ф. А. Щербиниою і з редактором політичного журналу «Вестник Європи» М. Славінським. Таким чином петербурзький період був важливим фактором у зміцненні позицій С. Петлюри серед авторитетних українських політичних кіл. Він завойовував тут авторитет політичного діяча і за ним утвердилася характеристика розважного і розумного політика. До його успіху чимало причинився величавий Шевченківський вечір, що відбувся в цьому ж 1911 році з нагоди 50 роковин смерті поета. Концертна частина вечора включала найкращі мистецькі сили Петербургу. Виступали три промовці, серед яких, побіч великого вченого і знаменитого оратора професора М. Ковалевського нікому для широкої публіки невідомий, Симон Петлюра. Це був перший блискучий виступ майбутнього видатного промовця.

У 1911 році С. Петлюра покинув Петербург і влаштувався на посаду бухгалтера великого підприємства в Москві. Там він одружився з

Ольгою Опанасівною Більською, там і народилася їх донька Леся.

Репресивні дії російського імперського уряду привели до того, що українська політична думка в легальних умовах до 1912 року була зведена нанівець, україномовні видання існували лише одиницями, і ті ж, врешті-решт, були остаточно припинені 1914 року.

З 1912 по 1916 роки С. Петлюра спільно з О. Саліковським редагували журнал «Українська жизнь». Значення цього журналу, особливо після 1914 року, коли ліквідовано усі українські видання, було напересічним в історії політичної і культурної думки України. В деякі періоди О. Саліковський відходив від журналу і редактором його був С. Петлюра. «Українська жизнь» — це солідний науково-теоретичний орган українства, який зміг об'єднати біля себе кращі інтелектуальні сили України. Чимало статей на його сторінках належало Петлюрі. Це сильно утвердило його авторитет і він зайняв помітне місце серед української громадськості та став активним учасником усіх культурних подій. Як свідчать сучасники, Петлюра уже тоді дуже реально дивився на політичні процеси у Російській імперії, зокрема в питаннях нетерпимості частини російського суспільства до вирішення українського питання. Він попереджував нашу громадськість про небезпеку ілюзій щодо російських лібералів.

В Москві С. Петлюра найближче зійшовся з видатним ученим Російської Академії Наук Ф. Є. Коршем. Це була надзвичайно освічена особистість, і чи не єдиний із росіян, що так широко пройнявся ідеєю національно-визвольної боротьби українського народу й практично допомагала українцям у цьому. Ф. Корш прекрасно володів українською мовою, як учений-філолог відстоював її окремість, як росіянин-громадянин зазначив право за українцями на певне історичне місце в сім'ї європейських народів. Він цілком був певним того, що з часом український народ все рівно вибере самостійність розвитку, був проти політичного втручання чи приборкання національного руху.

Коли 1916 році Корш помер, Петлюра на його могилі виголосив російською мовою вдумливу траурну промову від українців. Закінчив він такими словами: «За щирі порадонок, за слово сердечне, за добрий привіт і дружню допомогу прийми щире спасибі і земний поклон!»

Московський період життя і діяльності С. Петлюри був, без сумніву, важливим етапом у формуванні його політичного світогляду, його поглядів на визвольний рух і майбутнє України. Життя у Петербурзі і Москві фактично сформувало його як українського політика-самостійника. Чимало причинився тут похід армії генерала Брусілова в Галичину, арешти галицьких українських політичних діячів, розгром «Прогресів», різних наукових товариств, руйнування всього національного і культурного життя. Для С. Петлюри стало зрозумілим, що російський уряд ніколи не поступиться для українців.

Тому він створив власну концепцію становища України як у складі Російської імперії, так і в контексті європейських міжнародних відносин. З уваги на те, що представники інших народностей Росії уже з початком війни з трибуни Державної Думи заявляли про свою лояльність щодо уряду і війни, а з українців ніхто подібних заяв не робив, С. Петлюра прийшов до висновку, що імперський уряд цю мовчанку може розглядати як вічний український сепаратизм і старатися убити рештки національного культурного життя. Тому він виготовив маніфест-деклярацію щодо відношення українців до початку війни. В обговоренні її брали участь ще троє українців: адвокати О. Хруць-

кий, номінальний видавець «Української життя», Я. Шеремішинський та Д. Дорошенко.

У декларації чітко зазначалося, що між Росією і Австрією українці вибирають сторону Росії і будуть чесно боронити свою землю. Далі стверджувалося, що українці заслуговують на вирішення своїх проблем. Отже декларація, пише автор праці, була справжнім висловом настроїв широкого українського загалу. Її оголошено в журналі «Украинская жизнь».

Міністер уряду УНР О. Шульгин, розглядаючи цю декларацію, вважав, що вона була першим виявом участі України в закордонній політиці, коли фактично такої держави не існувало і про неї можна було говорити лише пошепки. За думкою цього ж Шульгина, у декларації С. Петлюра орієнтувався не лише на Росію, але й на країни Антанті, з певними демократичними традиціями.

З уваги на те, що полум'я війни все більше охоплювало Європу і російська адміністрація запровадила жорстоку цензуру, Петлюра залишив редакцію «Української життя» і влаштувався до громадської організації «Союз Земст-

ва и Городов», яка займалась постачанням діючої армії. Ця напіввійськова посада дала йому змогу бути у військових частинах і вести політичну роботу серед українців. Любнева революція у Росії застала його вже на Західному фронті. Про авторитет Петлюри серед солдатів свідчить такий факт, що його, цивільну особу, обрали головою Українського Військового Комітету Західного фронту. Як повноважений представник цього Комітету, він 5 травня 1917 року прибув до Києва для участі у роботі першого Всеукраїнського Військового З'їзду. З'їзд цей відбувався у напруженій політичній атмосфері. Тимчасовий уряд на проведення його згоди не дав, а командуючий Київським гарнізоном пригрозив у разі проведення застосувати до його учасників військову силу. Все-таки, з'їзд відбувся, а Петлюру обрали у Президію з'їзду, як представника Західного фронту.

Підсумком діяльності з'їзду було утворення Генерального Комітету, головою якого обрали цивільну особу С. Петлюру. Це було, якщо брати всеукраїнський масштаб, визнання його як одного з провідників української політики.

ГОЛОВНИЙ ОТАМАН ВІЙСЬК

УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ

Синь Взякк 1920 р.

4.

Ваше Высокопрасосвещество,

*Користуючись з слушної нагоди, проїду я... містера Бернал-
ко через Львів. Заемаю Ваш світ привіт і подяку. За іфра-
гу для добра українського народу, яку Ви, серед нещираних
умов, протрадили. Маю надію, що 1920 рік при-
несе нашому змученому народові більше радощів, ніж
минувий. Бажаю Вам сил і непокладної праці
для добра нашої дорогої України.*

*Зустрітись з Вами
Петлюра*

Лист Головного Отамана до Митрополита Андрея Шентницького ще до тепер не публікований. Його оригінал знаходиться в Державному Архіві у Львові, копію передав у Бібліотеку ім. Симона Петлюри в Парижі Владика Михайл Гринчишин.

ПРО ФУНДАТОРІВ СТИПЕНДІЇ

Є люди, що говорять постійним вогнем доброти і ласки до громадської справи. Їм вдається запалювати своєю теплотою інших і тоді громадськість багатіє своєю суспільною дією і слід успіхів лишається глибоким.

Щедрою добротою до суспільної роботи горів наш земляк д-р Костянтин Бризгун. Він їй віддавав себе і свої матеріальні засоби.

Походженням своїм Костянтин Бризгун є з Волині. Родився він у селі Брикові 14 грудня 1892 р. Його батьки, Іван Бризгун і Єлисавета з Кохомських, мали дворянське походження і 12 дітей, але, не зважаючи на походження, їхні матеріальні засоби не були блискучими. Батько помер, коли хлопчикові було 3 роки і його, малого, віддали на виховання до тітки до містечка Шумськ. Початкове навчання він здобував у містечку, а до гімназії ходив в Острозі.

Тут довелося хлопчикові міряться з життям і його труднощами. В Острозі він утримував себе лекціями і допомагав в праці у бібліотеці. Зроджена ще в дома любов до музики, заставила Костика до дальшого вдосконалення в цьому ділі і в старших класах гімназії він почав диригувати струнною оркестрою. Крім того, співав у церковному хорі. Цей перший юначий гарт у підході до суспільної роботи лишить сліди на нього на все дальше життя.

Осягнувши атестат зрілості в Острозі, у тій цитаделі українського духа і культури, де кожний старий мур ще пахнів відомою великого минулого, молодий Костик їде до брата у Сибір. У місті Томську він вступає на медичний факультет місцевого університету, але не вдоволяється самим сухим засвоєнням медичних знань, а цікавиться життям, яке біжить довкола нього і включається у діяльність Української студентської громади в Томську.

Закінчивши медицину, молодий Бризгун переїжджає на початку бурхливої весни 1917

року у Київ і відразу вступає до Богданівського полку у ранзі сотника-лікаря. Тоді ж приблизно він одружується з Людмилою Скорюк, з якою разом студіював у Томську і... українізує своє прізвище з Бризгунова на Бризгун.

Відрядження до місії Червоного Хреста веде молоде подружжя у Німеччину, де на нього чекає робота репетиторства укр. полонених. Після роботи у таборі в Нойгамері, де в них родилася донька, Бризгуни переїжджають у Відень, а потім у Чехо-Словаччину. Тут д-р К. Бризгун влаштовується військовим лікарем у Мункачеві, потім працює у Гуменному, а ще згодом переїжджає у Братиславу, де відкриває свій власний лікарський кабінет, не перериваючи, однак, праці у воєнному шпиталі.

У Братиславі подружжя повністю ангажується у громадську роботу. Костянтин засновує філію ужгородської Просвіти і займається допомогою потребуючим студентам, а Людмила створює Рідну Школу при Просвіті. З вибухом подій на Закарпатті в 1939 р. д-р Бризгун виїжджає туди, щоби взяти участь у будові молоді держави, і стає повітовим лікарем у Дубовому. Перемога мадярів веде його до їхнього арешту, з якого йому вдається втекти.

В 1945 році вся родина, батьки і дві доньки, знаходить притулок в Регенсбурзі в Баварії, а 4 роки пізніше переїжджає до Канади. Найкращі роки життя ці лікарі, Костянтин і Людмила Бризгуни, посвятили українській громадській праці в Європі, але ще й в Канаді вони старались сіяти зерна прикладної роботи, підтримуючи всіма силами громадський організований лад. Щоби лишити інший вимір прикладу та щоби відмітити значення дослідів Петлюріяни, д-р Костянтин Бризгун заснував Стипендійний фонд ім. д-р Людмили Бризгун при Українській Бібліотеці ім. Симона Петлюри в Парижі.

ЛИСТА ПОЖЕРТВИ НА БІБЛОТЕКУ

Франція

1.000 фр.: О. Сірецький.

По 500: О. Волинський, М. Берк і М. Любінецька.

400: Іван Ковач.

300: Осип Троян.

250: Марія Завойко.

240: родина Крамарів.

По 200: І. Скороход, В. Кошопал, Н. Токайло, Ф. Савюк, Г. Олевська, Ж. П. Олевський і О. Гайдуківська.

150: К. Бодрель.

120: О. Жураківська.

По 100: І. Пелех, А. Олевський, М. Олевський, І. Музика, А. Головка, А. Марушак, О. Кокоць, Т. Маяцький, І. Пташечнюк, Р. Стеців, І. Вергун.

70: С. Луців.

По 50: М. Лехів і В. Копюра.

20: І. Музика.

ЗСА

26.356,48 дол.: Ольга Старовійт із заповіту Мужа, бл. п. Гліба Старовійта.

3.000: Н. С. С. Мстислав.

365: в пам'ять бл. п. Онисима Врублівського. Жертвували: 30: Н. Масник; по 25: І. Целевич, Н. і Л. Кузики, Г. Харук, Л. і С. Личики, Л. і В. Палій, Н. і А. Іванів, Д. і Е. Менцінські; по 20: Ю. Оброца, П. Вичинний, О. і М. Крехтяк, З. і О. Литвинишини, Н. і С. Голяшкі, С. і С. Струтинські; по 10: М. і Ю. Малецькі, О. і О. Заброцькі, І. і Б. Мришчуки, З. і Р. Бігуни.

300: Український Народний Союз.

По 250: Український Релігійний і Культурний Осередок ім. Св. Андрія в Норт Порт.

150: Державний Центр УНР в екзилі.

100: д-р Ігор і Дарія Витвицькі в пам'ять Батька, бл. п. д-ра Степана Витвицького, б. Президента УНР в екзилі.

50: д-р Яків Шумелда.

40: А. Жарський.

По 25: О. Омецинський, І. Лесько, полк. П. Войновський, Г. Єфремова і Г. Вигінна (на Бюлетень).

22: п-і Мирошниченко.

По 20: В. Шиприкевич і п-м. Н. Михайлюк у пам'ять бл. п. о. Михайла Михайлюка.

По 10: Л. Данчук, К. Луценко, М. Семенець і І. Кононів.

5: В. Наконечний.

3: М. Горішний.

Канада

300 дол.: О. Торишак.

250: Ніна Пеленська в пам'ять Мужа, бл. п. Петра Пеленського.

220: Українська Суспільна Служба в Тундер Бей.

По 200: Філія УНО Торонто-Захід і Т-во Просвіта в Тундер Бей.

1.180 фр. фр.: КУК в Монреалі (чистий дохід із Свята відзначення Листопадового Зриву, 3.11.1991).

Німеччина

100 н.м.: В. Ірклієвський.

70: Ю. Семенко.

20: В. Огородник.

Англія

200.000 фт. стерл.: Іт. Л. П. Свідер.
10 фт. стерл.: В. Томків.
50 н. м.: П. Свідер.

Інші країни

50 дол.: Владика І. Прашко в Австралії.
200 кан. дол.: Ф. Малиновський в Данії.
100 фр. фр.: В. Петренко в Норвегії.
100 фр. фр.: В. Савчак в Австралії.

ЛИСТА ПОЖЕРТВ НА МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1920

Франція

15.000 фр.: Олександр Яримович.

ЗСА

325 дол.: д-р Теодор і Марія Залуцькі.
300: Українське Лікарське Т-во півн. Америки в Іліной, Об'єднання Українських Ветеранарних Лікарів Америки і Канади і Т-во Ук-

раїнських Інженерів Америки в Чікаго.

Канада

250: Ніна Пеленська в пам'ять Мужа, бл. п. Петра Пеленського.
2.239,68 фр. фр.: Галина Козир в пам'ять Мужа, бл. п. Олександра Козира, Лицара Хреста Симона Петлюри.

НАДІСЛАНЕ

ЛІТОПИС ВОЛИНИ. Науково-популярний Збірник Волинезнавства. Інститут Дослідів Волині у Вінніпезі. Ч. ч. 4, 6, 8, 9, 10-11, 12, 13-14. Дар Інституту.

КАРТА РАДІАЦІОННОЇ ОБСТАНОВКИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. Мас. 1:1.000.000. Вінниця 1991. Дар д-р Світлани Покровської.

Юрій Семенко переслав 21 цінних книг з ділянки гри у шахи.

ПЕТРІВ, Іван. В надії на чужі багнеті. Товариство Культурних Зв'язків з Українцями за кордоном УРСР. Київ 1967. Дар Юрія Лазаренка.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ КАЛЕНДАР НА 1992 РІК. В-во Рідна Церква. Новий Ульм 1992. Дар Владики Анатолія.

ВИСОЦЬКИЙ, С. О. Княгиня Ольга і Анна Ярославна — славі жінки України. Наукова Думка. Київ 1991. Дар Віктора Коптілова.

БЕРЛИНСЬКИЙ, М. Ф. Історія міста Києва. Наукова Думка. Київ 1991. Дар В. Коптілова.

ЯВОРНИЦЬКИЙ, Д. І. Історія Запорозьких Козаків. т. 1. Наукова Думка. Київ 1991. Дар В. Коптілова.

ПРОГРАМА І СТАТУТ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ. Київ 1991. Дар С. Кричильського, Голови Відділу Інформації Рівенського Крайового НРУ.

НАРИС ІСТОРІЇ КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ А ТОРОНТІ. Редакція Василя Дідука. КУК відділ в Торонті. Торонто 1991. Дар В. Дідука.

ГОРГІЄВ, Т. Б. і БОНДАРЕНКО, П. С. Шаховий Етюд на Україні. В-во Здоров'я. Київ 1966. Дар Юрія Семенко.

ШАХОВСЬКИЙ, С. Геній Поетеси-Борця. До сторіччя з дня народження Лесі Українки. Т-во «Україна». Київ 1971. Дар Олександра Яримовича.

ШТУЛЬ, Катерина. Поворот. П'єса на три дії. Перевидання Союзу Українок Франції. Париж 1992. Дар авторки.

ВІЛЬЧИНСЬКИЙ, Ю. М., СКРИННИК, М. А., СКРИННИК, З. Е. Розвиток філософської думки в Україні. Частина I і Частина II. Львівський Державний Університет. Дар Юрія Вільчинського.

АПАНОВИЧ, Олена. Розповіді про запорозьких козаків. Дніпро. Київ 1991. Дар авторки.

АНТОНОВИЧ, Володимир. Про козацькі часи на Україні. В-во Дніпро. Київ 1991. Дар Костя Коваленка.

100 РОКІВ ПОЛТАВСЬКОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЮ. Тези доповідей, каталоги ювілейних виставок. Полтавське обл. відділення Т-ва култ. зв. з українцями за кордоном. Полтава

1991. Дар Музею.

ЛУК'ЯНЕНКО, Лев. За Україну, за її волю... Київ 1991. Дар Костя Коваленка.

УКРАЇНСЬКА ІКОНА. Каталог 24-ох Ікон. Мистецтво. Київ 1991. Дар Миханя зі Львова.

СТЕПОВИК, Дмитро. Українська мистецька класика. Болгаристика. Бібліографічний покажчик. Добровільне Товариство любителів книги. Київ 1988. Дар автора.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ. 21. В-во Літопис УПА. Торонто 1991. Дар Видавництва.

ОБЕРЕЖНО-КРИМ! Прес-Бюлетень Народної Ради. Київ 1992. Дар Леся Таниюка.

ОСАДЧУК, Петро. День відкритих дверей. Поезії, сатира і гумор. Радянський Письменник. Київ 1991. Дар автора.

СІРИК, Грицько. Під сонцем обездолених. Мемуари. В-во Орій. Київ 1992. Дар автора.

ТЕЛІГА, Олена. Найгостріше слово — Україна. Поезії. В-во Рівнської Організації Спільки Письменників України. Рівне 1992. Дар Анатолія Мізерного.

КАЛИНЕЦЬ, Ірина. Поезії. Фундація ім. Ляиси й Уляни Целевич-Стецюк при Головні Управі ОЖ ОЧСУ. Нью-Йорк 1991. Дар Іванни Коношок.

ЯРОСЛАВСЬКА, Дарія. Під чужі зорі. Роман. В-во Добра Книжка. Торонто 1971. Дар Іванни Кононів.

КОЖОЛЯНКО, Г. К. Поселення та житло українців Івано-Франківщини та Буковини. Культурний Відділ Албертського Університету. Едмонтон 1992. Дар Видавництва.

УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ КАЛЕНДАР. 1992. Українська Геральдика. Дар Іванни Кононів.

ЛІТОПИС САМІЙЛА ВЕЛИЧКА. Том 1. і том 2. Переклад із старо-української мови Валерія Шевчука. Видавництво Дніпро. Київ 1991. Дар Андрія Ткачука.

З УКРАЇНСЬКОЇ СТАРОВИНИ. Альбом. Текст Д. І. Яворницького, малюнки М. С. Самошиша та С. І. Васильківського. Переклад з російського Ю. О. Іванченка. Мистецтво. Київ 1991. Дар Леоніда Михальчука.

З РІДНОГО ГНІЗДА. Діаспора. 100 років еміграції українців до Канади. В-во Довіра. Київ 1992. Дар Костя Коваленка.

ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ ГОЛОВАЧ. Бібліографічний покажчик. Академія Наук України. Львівська Наукова Бібліотека ім. В. Стефаніка. Львів 1989. Дар Юрія Головача.

ДАШКЕВИЧ, Ярослав. Ілько Борщак. Історичне есе. Історична Бібліотека «Дзвону» ч. 4. Львів 1991.

СИТНИК, К. М. — АПАНОВИЧ, Е. М. — СТОЙКО, С. М. В. И. Вернадский, жизнь и деятельность на Украине. Наукова Думка. Київ 1988. Дар Е. Апанович.

ГРИВАЧЕВСЬКИЙ, Борис. Листи з Соловків. В-во Молодь. Київ 1992. Дар автора.

ПЕТРО МЕГИК. Монографія мистця й альбом праць. Об'єднання Мистців Українців в Америці. Філадельфія 1992. Дар Об'єднання.

ЛУЦЬКИЙ, Юрій. Листування з Євгеном Сверстюком. В-во Смолоскип. Балтимор — Торонто 1992. Дар В-ва.

ПАШКО, Алена. На вістрі свічки. В-во Смолоскип. Балтимор — Львів — Торонто 1991. Дар В-ва.

КАЛИНЕЦЬ, Ігор. Невольничча Муза. Вірші 1973-1981 років. В-во Смолоскип. Балтимор — Торонто 1991. Дар Вва.

БОЙЧЕНКО, Валерій. Правий берег. Лірика. В-во Дніпро. Київ 1991. Дар автора.

САМІЙЛЕНКО, Микола. Сповідь. Вірші та поеми. В-во Дніпро. Київ 1992. Дар автора.

КАЩЕНКО, Андріан. Оповідання про славне Військо Запорізьке низове. В-во Січ. Дніпропетровськ 1991. Дар Миколи Шудри.

ГЕТЬМАНИ УКРАЇНИ. Історичні портрети. Збірник. В-ва «України» і «Вечірнього Києва». Київ 1991. Дар Миколи Шудри.

ПОГРІБНИЙ, Микола. Українська літературна вимова. На трьох дво-бічних пластинках. Продюсенти Л. і А. Ядерські. 1992. Дар продюцентів.

ФІЛОСОФСЬКА І СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА Ч. 8, 9, 10. Дар Леоніда Плюща.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ 1866-1991. Пропамятна медаля з 125-ліття з дня народження. Дар Віктора Погребняка.

ВЕРГУН, Іван. Чужиною. Спомин інженера-скитальця. Дюнкерк 1992. Дар автора.

СИДОРЕНКО, О. І. Україномовні часописи Росії початку ХХ стол. Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського і Канад. Інст. Українських Студій в Едмонтоні. Київ 1990. Дар О. І. Сидоренка.

ДАНИЛЮК, А. Г. Українська Хата. Наукова Думка. Київ 1991. Дар автора.

ТЕЛЕФОНИ: Підприємства, Організації, Установи. Київ 1992. Дар Костя Коваленка.

ШУМЕЛДА, Яків, Д-р. Сільське господарство України і сумежних країн у старовинних часах. Повний манускрипт. Сан Франсіско 1990. Дар автора.

МАРЧЕНКО, Тетяна Миколаївна. Козаки-Мамаї. Накладом Національного Музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Київ-Опішне 1991. Дар авторки.

ПОШИВАЙЛО, Олесь. Гончарство Лівобережної України ХІХ — початку ХХ століть і відображення в ньому основних духовних настанов української народної свідомости. Видавництво Молодь. Київ 1991. Дар автора.

ВЕРИГА, Василь. Втрати ОУН в часі Другої світової війни. Науково-дослідний Інститут ім. О. Ольжича. Торонто 1991. Дар Видавництва.

СТЕПОВИК, Дмитро. Скарби України. Науково-художня книжка. В-во Веселка. Київ 1991. Дар автора.

ДРАГОМАНОВ, М. П. Вибране. В-во Либідь. Київ 1991. Дар упорядника Р. Міщюка.

БОДНАРЧУК, Іван. Далекі обрії. Оповідання. Для дітей старшого віку. Торонто 1968. Дар Емілі Боднарчук.

БОДНАРЧУК, Іван. Замячені ранки. Оповідання-новелі-нариси. В-во Слово. Едмонтон — Вінніпег — Торонто. 1978. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. До рідних причалів. Репортажі з обстеження шкіл у Канаді. Комісія шкільництва при Онтарійській Раді КУК. Торонто — Вінніпег 1979. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. Заобрієні перегуки. В-во Слово. Едмонтон-Торонто 1984. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. У дорозі життя. Повість з життя еміграційної молоді. В-во Об'єднання працівників літератури для молоді. Торонто 1986. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. Розквітлі сусір'я. Повість. В-во Тризуб. Торонто-Вінніпег 1987. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. У вікнах життя. Фундація ім. Івана Боднарчука. Торонто 1990. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. Читанка 1, 2. В-во Шкільної Ради. Нью-Йорк 1988. Дар Е. Б.

БОДНАРЧУК, Іван. Читанка 3. Торонто 1986. Дар Е. Б.

ВАТРА. Читанка для V і VI клас. Торонто 1989. Дар Е. Б.

ЛОТОЦЬКИЙ, Антін. Княжа Слава, Історичні оповідання. Накладом Івана Боднарчука. Торонто 1984. Дар Е. Б.

ЧАБАНРУК, Іриней. На весело. Гуморески. В-во Слово. Торонто 1991. Дар Е. Б.

МАРКО ВОВЧОК. Маруся. Повість. Скорочення опрацював І. Боднарчук. В-во Тризуб. Вінніпег лати. Дар Е. Б.

ТКАЧЕНКО, Анатолій. Художній світ Івана Драча. В-во Т-ва «ЗНАННЯ» України. Київ 1992. Дар Костя Коваленка.

ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ ГОЛОВАЧ. Бібліографічний покажчик. АН УРСР. Львівська Наукова Бібліотека ім. В. Стефаніка. Львів 1989. Дар Юрія Головача.

АКСІОМИ ДЛЯ НАЩАДКІВ. Українські імена у світовій науці. Збірник нарисів. Камінярі. Львів 1991. Дар Юрія Головача.

ЗОЛОТИЙ ГОМІН. Українська поезія світу. Випуск перший. В-во Молодь. Київ 1991. Дар Ігора Трача.

ЧУІРИНКА, Грицько. Поезії. Радянський Письменник. Київ 1991. Дар Ігора Трача.

ЗАПИСКИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. Т. ШЕВЧЕНКА. Т. ССХХІІ. Праці історико-філософської секції. НТШ у Львові. Львів 1991. Дар Ігора Трача.

Виступ Тараса МАРУСИКА з Києва в «ТВ-5 Європа» 10.04.92. Відеокасетка СЕКАМ. Дар п-ї Лілі Огієнко.

КОРБУТ, Сидір. Симон Петлюра. Дар Анатолія Болабольшенка.

ІВАНІС, В. Симон Петлюра — Президент України. Перевидання Т-вом «Леокомп». Дрогобич 1991. Дар Анатолія Болабольшенка.

ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ, Василь. Твори. Том ХІІ. Вид. Карпатського Союзу. Відділ у Вашингтоні 1992 рік. Дар Карпатського Союзу.

МИЦИК, Ю. А. ПЛОХІЙ, С. М. СТОРОЖЕНКО, І. С. Як козаки воювали. Історичні розповіді про запорізьке козацтво. В-во Січ у Дніпропетровську і «Пам'ятки України» в Києві 1991. Дар Костя Коваленка.

СКУРАТІВСЬКИЙ, Василь. Покуть. В-во Довіра. Київ 1992. Дар К. К.

ГЕРОДОТ ІЗ ГАЛІКАРНАСУ. Скіфія. Найдавніший опис України з V століття перед Христом. В-во Довіра. Київ 1992. Дар К. К.

ЧАЙКОВСЬКИЙ, П. І. і Україна. Збірник матеріалів. В-во Музична Україна. Київ 1990. Дар К. К.

КЛЕЙНОДИ УКРАЇНИ. З історії державної і національної символіки. Коплект з 33 листівок. В-во Редакції «Філософської і соціологічної думки» і «Абрис». Київ 1991. Дар К. К.

АПАНОВИЧ, Олена. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Чернівці 1991. Дар автора.

ФЕДЧЕНКО, П. М. Тарас Григорович Шевченко. Наукова Думка. Київ 1989. Дар Віктора Коптілова.

ШЕВЧЕНКО, Тарас. Більша книжка. Автографи поезій Шевченка. Наукова Думка. Київ 1989. Дар Віктора Коптілова.

З УКРАЇНСЬКОЇ СТАРОВИНИ. Альбом. Мистецтво. Київ 1991. Дар Леоніда Михальчука.

ІВАНИШИН, Василь. Нація, державність, націоналізм. Відродження. Дрогобич 1992. Дар автора.

ДІДЮК, Василь. Смійтеся на здоров'я. Гумор, сатира, карикатури. Видавництво Овид. Торонто 1991. Дар автора.

ЛЕОНІД ПЕРФЕЦЬКИЙ. Монографія. Виготовив і зредагував Святослав Гординський. Українська Вільна Академія Наук. Нью-Йорк — Торонто 1990. Дар Академії.

ФРАНКО, Іван. Твори. Художня Література. 1990. 3 томи. Дар Лісового Технікуму в Білокриниці коло Крем'янця (Тернопільщина).

МАРТОС, Борис. Визвольний здви́г України. НТШ. Нью-Йорк — Париж — Сідней — Торонто 1989. Дар Софії Темницької.

ФИЛИПЧАК, Іван. За вчительським хлібом. Відділ Т-ва Взаїмна Поміч Українського вчительства в Самборі. 1932. Друге видання справлене в Америці 1990 року. Дар синові автора Ірини Діюко Филипчак.

Пропам'ятна бронзова медаля з могили Тараса Шевченка в Каніві. Напис на передній стороні: Могила Т. Шевченка ХІХ ст., на відворотній стороні: Шевченківський Національний Заповідник, 1861 Канів 1991. І одна стрічка вірша: Свою Україну любить... в оригінальному варіанті. Дар Марії Обухів з Києва.

Пропам'ятна бронзова медаля Лесі Українки. На передній стороні: різьба голови Поетеси з датами 1871-1971. На відворотній стороні цитата: Як умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень... Леся Українка. Дар Марії Обухів.

ЛУПІЙ, Олесь. Падіння давньої столиці. Історичний роман. Рад. Письменник. Київ 1991. Дар Сергія Плевако з Олександрії, Україна.

КАЩЕНКО, Адріан. Зруйноване гніздо. Дніпро. Київ 1991. Дар Сергія Плевако.

ВОРОНОВ, І. О., ПИЛЯВЕЦЬ, Ю. Г. Голод 1946-1947 рр. Т-во Знання. Київ 1991. Дар Сергія Плевако.

КІРОВОГРАДЩИНА. Фотоальбом. Мистецтво. Київ 1988. Дар Сергія Плевако.

Багато цінних книг передав Іван Стефанюк, Місто-Голова Фонду духовного Відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького у Львові.

МИСТЕЦТВО КИЇВСЬКОЇ РУСІ. Мистецтво. Київ 1989. Дар Юрія Ткаченка, Київ.

ДМИТРО СТЕПОВИК. Українська мистецька класика. Болгаристика. Бібліографічний покажчик. Сумський клуб екслібрисистів та любителів графіки. Київ 1988.

КУНИЦЬКИЙ, Леонтій, о. Прелат. Спогади молодих літ та заслання. Торонто 1990. Дар Ярослава Куніцького.

КАЧУРОВСЬКИЙ, Ігор. Золота галузка. Антологія іберійської та ібероамериканської поезії. В-во Юлія Середяка. Буенос Айрес — Мюнхен. Дар Автора.

ПАЛАМАРЧУК, Галина. Магнітні бурі. Поезії. Радянський письменник. Київ 1991. Дар автора.

МАТВІЄНКО, Теодор. На сонячному шляху. Збірка сонетів. Торонто 1991. Дар автора.

БОРЩАК, Ілько — МАРТЕЛЬ, Рене. Іван Мазепа. Життя й пориви великого гетьмана. Видавництво СП «Свенас». Київ 1991. Дар Євгенії Крохмаль.

СМОЛІЙ, В. А. — ГУРЖІЙ, О. І. Як і коли почала формуватися українська нація. Наукова Думка. Київ 1991. Дар Євгенії Крохмаль.

ПАЛІЙ, Микола М. Весноосінь. Повісті з життя. В-во Юлія Середяка. Буенос Айрес 1991. Дар автора.

ЧИ Я В ЛУЗІ НЕ КАЛИНА БУЛА. Українські народні алегоричні пісні. Веселка. Київ 1991. Дар Наталі Ткаченко у Львові.

ЛЕПКИЙ, Богдан. Казки. Упорядкування Федора Погребенника, ілюстрації Євгена Криги. Веселка. Київ 1991. Дар Наталі Ткаченко.

ПОЗНЯК, Сергій. Облога Києва Печенігами. Історія в малюнках. В-во Україна. Київ 1991. Дар Наталі Ткаченко.

КОТИГОРОШКО. Українська народна казка. Художник Микола Бекало. 2-ге видання Веселка. Київ 1991. Дар Наталі Ткаченко.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР 1991. Видання Перемисько-Новосанчівської Єпархії. Дар Владики Анатолія.

КОЛОСОК, Б. В. і МЕТЕЛЬНИЦЬКИЙ, Р. Г. Луцьк. Літературно-історичний нарис. В-во Будівельник. Київ 1990. Дар Владики Анатолія.

СПІВАЄ КВАРТЕТ БАНДУРИСТОК. Рівне 1975. Дар Євгенії Ігнатієвої.

СВЯТО ІМПЕРІЇ. День української фльоти. Упорядкував А. Б. Декоративне оформлення М. Михалевич, музичне оформлення О. Гайдай. В-во Дорога. Львів 1938. Дар полк. Юрія Сальського.

РУТКОВСЬКИЙ, М. Сергій Васильківський (1854-1917). Майстри українського мистецтва. В-во української молоді. Прага 1927. Дар полк. Юрія Сальського.

МАЗУРЕНКО, Галя. Корона золота. Поема. В-во «Діти дітям». Лондон 1972. Дар автора.

МАЗУРЕНКО, Галя. Осіння пісня. Музика Ф. Євсевський. Лондон 1963. Дар автора.

МАЗУРЕНКО, Галя. Життя мене. Пісня. Музика Ф. Євсевський. Лондон 1961. Дар автора.

БОПЛАН, де, Гійом Левассер. МЕРІМЕ, Проспер. Опис України. Українські козаки та їхні останні отамани. Богдан Хмельницький. Переклад з франц. мови та передмова Яреми Кравця. Каменярі. Львів 1990. Дар Яреми Кравця.

ЧЕПУРКО, Богдан. Українці. Воскресіння. В-во Слово. Львів 1991. Дар автора.

ЯРМУСЬ, Степан і ЯРМУСЬ, Андрій. До питання старости, хворіння і смерті. В-во Спілка Екклезія. Вінніпег 1989. Дар Консисторії УПЦ в Канаді.

ЯРМУСЬ, Степан. В країні моїх батьків. Інститут Дослідів Волині. Вінніпег 1991. Дар Консист. УПЦ в Канаді.

ЯРМУСЬ, Степан. Духовість українського народу. Інст. Дослідів Волині. Вінніпег 1983. Дар Конст. УПЦ в Канаді.

ЯРМУСЬ, Степан, прот. Вибране із статей, проповідей і доповідей. Інст. Дос. Волині. Вінніпег 1991. Дар Конст. УПЦ в Канаді.

ЯРМУСЬ, Степан, прот. Враження з відвідин православного Сходу. Вінніпег 1989. Дар Консист. УПЦ.

МУЛИК-ЛУЦИК, Юрій. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді. т. IV. В-во Спілка Екклезія. Вінніпег 1989. Дар Консист. УПЦ в Канаді.

VIII Делегатська конференція Організації українських націоналістів за кордоном (ОУНз). Політична Рада ОУНз. Нью-Йорк — Мюнхен — Ноттінгем. 1991. Дар В. Томківа.

ЛУК'ЯНЕНКО, Левко. Сповідь у камері смертників. Видання журналом «Вітчизна» та газетою «Ділова Україна». Київ 1991. Дар Костя Коваленка в Києві.

ЧОРНОВІЛ, Вячеслав — ПЕНСОН, Борис: Хроніка таборових буднів. ХЕЙФЕЦ, Михайл: Вячеслав Чорновіл — зековський генерал. В-во «Такі справи». Київ 1991. Дар Костя Коваленка.

ДМИТРИЄВ, М. В. Православие и Реформация. Реформационные движения в восточно-славянских землях Речи Посполитой во второй половине XVI в. И-во Московского Университета. Москва 1990. Дар автора.

КНИШ, Юрій. До питання впливу Методієвської Архиепархії на раннє київське християнство. Витяг з Богословії ч. 52 (1988). Дар автора.

В БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ. Есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни. Світова Ліга Українських Політичних В'язнів. Вінніпег 1990. Дар

Осередку Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу.

КАЛЕНДАР ГОЛОСУ СПАСИТЕЛЯ на 1992 рік. Друкарня Голосу Спасителя. Йорктон 1992. Дар Пресового Відділу Г. Сп.

ЛЕПКИЙ, Богдан. До волі з неволі. Збірник пісень. Обл. Організація Добров. Товариства Любителів Книги. Тернопіль 1991. Дар д-ра Романа Смика.

КУПЧИНСЬКИЙ, Роман. Стрілецькі пісні. Тернопіль 1990. Дар д-ра Романа Смика.

ЛЕПКИЙ, Левко. Чуєш, брате мій... Стрілецькі пісні. Тернопіль 1990. Дар д-ра Романа Смика.

ГАЙВОРОНСЬКИЙ, Михайло. Повік не зі-в'яне. Стрілецькі пісні. Тернопіль 1990. Дар д-ра Романа Смика.

СЕРДИТИЙ, О. Радіація чи «радіофобія»? Союзреклама. Львів 1991. Дар автора.

КЕ, де, СЕНТ-ЕМУР, де, граф. Анна Русинка, королева Франції і графиня Валлоа. З французького переклав Іван Франко. НТШ. Львів 1909. Передрук заходами «Обереги». Київ 1991. Дар Наталі Охмакевич.

ЧУБИНСЬКИЙ, Павло. Ще не вмерла Україна. Композитор Михайло Вербицький. «Обе-

реги». Київ 1991. Дар Наталі Охмакевич.

ГРУШЕВСЬКИЙ, Михайло. Про старі часи в Україні. Коротка історія України. «Обереги». Київ 1991. Дар Наталі Охмакевич.

БОЙКО, Максим. Персональна Бібліографія 1947-1992. Осередок Бібліографії Волни. Блунтінгтон 1992. Дар автора.

ШЕВЧЕНКО, Тарас. Брешеш, людоморе. Нецензурований Т. Шевченко. Зб. поетичних творів, переслідуваних радянською цензурою В-во журналу «Пам'ятки України». Київ 1990. Дар Івана Яснія.

УКРАЇНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ І НАЦІОНАЛЬНА ЦЕРКВА. В-во журналу «Пам'ятки України». Київ 1990. Дар Івана Яснія.

СИДОРЕНКО, О. І. Нездійснені видання. Анотований показник нереалізованих проєктів україномовних періодичних видань кінця ХІХ-початку ХХ ст. В-во Академії Наук України. Київ 1989. Дар автора.

УКРАЇНОМОВНА ПРЕСА РОСІЇ 1905-1907 рр. Анотований показник періодичних видань. Академія Наук УРСР. Київ 1987. Укладач О. І. Сидоренко. Дар укладача.

TREMBICKY, Walter. International Status of the Ukrainian Democratic Republic (1917-1920). Ukrainian Congress Committee of America. Baltimore 1991. Gift of Mr W.T.

Association des Anciens Elèves des Langues Orientales. Bilan de l'activité des Ukrainisants de 1985 à 1991. Don de Mr Philippe Naumiak.

POLISH AFFAIRS № 127 (Final) 1991. Gift of Mr Zygmunt Szkopiak, Minister for Foreign Affairs in the last Polish Government in Exile.

WLADZE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ NA UCHODZTWIE. Londyn 1990. Darunek Komisji Likwidacyjnej Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodztwie.

POLISH GOVERNMENT IN EXILE. London 1989. Darunek Komisji.

III SWIATOWY ZJAZD WOLNYCH POLAKOW W LONDYNIE. 14-18 wrzesnia 1989. Darunek Komisji.

MARCINKIEWICZ, Jan. Pollution in the Heart of Europe. Polish Society of Arts and Science Abroad. London 1987. Darunek Komisji.

MEMORANDUM ON THE FATE OF POLES IN THE SOVIET UNION. Polish Government in Exile. London 1989. Darunek Komisji.

OSWIATA, KSIAZKA I PRASA NA OBCYZZNIE. Prace Kongresu Kultury Polskiej. London 1985. Darunek Komisji.

ORTHODOXIA 1990-1991. Ostkirchliches Institut Regensburg. Gebe fon Erzbischof Anatolij.

PRZEGLAD WSCHODNI. Historia i wspolczesnosc polakow na wschodzie. Wwo Gebethner i Ska. Warszawa 1991. Dar Wydawnictwa.

KNYSH, George. Rus and Ukraine in Medieval Times. Winnipeg 1991. Gift of the Author.

HRUNIUK, Stella. Peasants with Promise. Ukrainians in Southeastern Galicia 1880-1900. Canadian Institute of Ukrainian Studies. Edmonton 1991. Gift of the Institute.

HOSKING, Geoffrey A. Church, Nation and State in Russia and Ukraine. Can. Inst. of Ukrainian Studies. Edmonton 1990. Gift of the Institute.

MARTYNOWYCH, Orest. Ukrainians in Canada. The formative Years 1891-1924. C.I.U.S. Gift of the Institute.

KORDAN, Bohdan S. and MELNYCKY, Peter. In the Shadow of the Rockies. Diary of the Castle Mountain Internment Camp 1915-1917. Canad. Inst. of Ukrain. Studies. Edmonton 1991. Gift of the Institute.

IWANICKI, Mieczyslaw. Ukraincy, Bialorusini, Litwini i Niemcy w Polsce w latach 1918-1990. Monografie nr 20. Wyzsza Szkola Rolniczo-Pedagogiczna w Siedlcach. Siedlce 1991. Dar autora.

BULLETIN DE L'ASSOCIATION DES ANCIENS ELEVES DE L'INALCO. Paris 1992. Don de M. Bernard Le Calloc'h.

BODNARCHUK, Ivan. The Generations will get together. Novel. Ukrainian Canadian Writers' Association "Slovo". Edmonton-Winnipeg-Toronto 1986. Gift of Mrs Emilie Bodnarchuk.

LLYMASZ, Robert B. Swieto : Celebrating Ukrainian-Canadian Ritual in East Central Alberta through the Generations. Alberta Culture & Multiculturalism Historical Resources Division. Alberta 1992. Gift of the Division.

PLIOUCHTCH, Léonide. Réponse à Alexandre Soljenitsyne. Edition de l'aube. 1991. Don de l'auteur.

VERHUN, Ivan. Les deux villes de BELZ. 1992. Don de l'auteur.

